

Recenzja

pracy doktorskiej mgra Marka Kruka

nt. Szkolny Związek Sportowy w Polsce w latach 1957-1989 (ss.351)

napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Tomasza Jurka

oraz promotora pomocniczego dra Przemysława Pieczyńskiego

Pan mgr Marek Kruk podjął problem opracowania dziejów Szkolnego Związku Sportowego w Polsce w latach 1957-1989. Jest to problem badawczy – w zakresie historiografii kultury fizycznej w Polsce po II wojnie światowej – który do tej pory w ujęciu syntetycznym nie został opracowany. Biorąc ten fakt pod uwagę, temat pracy doktorskiej, podjęty przez mgra Marka Kruka, należy uznać za oryginalny i trafny.

Konstrukcja dysertacji doktorskiej jest prawidłowa. Układ pracy (rzeczowo-chronologiczny) jest poprawny. W zakresie struktury pracy przeważa układ rzeczowy. Pierwsze dwa rozdziały, w ujęciu chronologicznym odnoszą się do polskich tradycji szkolnego ruchu sportowego w okresie do 1945 r. oraz rozwoju sportu szkolnego w Polsce w latach 1945-1957. Kolejne rozdziały – w ujęciu rzeczowym (od trzeciego do szóstego) odnoszą się do różnych aspektów sportu szkolnego w Polsce w latach 1957-1989. Koncepcja pracy nie budzi zastrzeżeń. Z perspektywy recenzenta sugerowałbym – nie stosować w spisie treści skrótów, w tytułach rozdziałów i podrozdziałów.

Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, aneksu, bibliografii, wykazu skrótów, streszczenia w języku angielskim oraz indeksu nazwisk. We wstępie pracy został sformułowany cel pracy. Ramy czasowe dysertacji zostały słusznie wyznaczone; cezura początkowa – 1957 r. – powołanie Szkolnego Związku Sportowego; cezura końcowa – 1989 r. – początek okresu transformacji ustrojowej w Polsce. W zakresie terytorialnym – praca doktorska dotyczy obszaru Polski z okresu po 1945 r. Pan mgr Marek Kruk przedstawił dość obszernie dotychczasowy stan badań w zakresie sportu szkolnego w Polsce po 1945 r., wymieniając m. in. publikacje Zbigniewa Armady, Zbigniewa Cendrowskiego, Adama Kalinowskiego, Zdzisława Grota, Jerzego Gaja, Aleksandra Merkera, Leonarda Nowaka, Bernarda Woltmanna, Ryszarda Wroczyńskiego oraz Piotra Godlewskiego, Aleksandra Gutowskiego, Eligiusza Małolepszego, Andrzeja Nowakowskiego, Sławomira Pilarka, Juliusza Sętowskiego, Sławomira Wilka. W tym miejscu należałoby sięgnąć po publikacje,

jak również prace niepublikowane, odnoszące się do dziejów kultury fizycznej (sportu) w województwach w latach 1975-1998, m. in. monografie D. Bakoty, Sport w województwie częstochowskim w latach 1975-1998, Częstochowa 2013; A. Płomińskiego, Sport w województwie sieradzkim w latach 1975-1998, Częstochowa 2015. W publikacjach tych znajdują się rozdziały i podrozdziały poświęcone sportowi szkolnemu, w tym działalności Szkolnego Związku Sportowego.

Praca została oparta na dość solidnej bazie źródłowej (w zakresie źródeł pierwotnych) oraz literatury (w zakresie źródeł wtórnych). Autor dysertacji przeprowadził badania źródłowe, m. in. w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowym w Lesznie, Archiwum Państwowym w Poznaniu, Składnicy Akt Zarządu Głównego Szkolnego Związku Sportowego w Warszawie, Składnicy Akt Zarządu Wojewódzkiego Szkolnego Związku Sportowego w Zielonej Górze. Dokonano kwerendy źródeł drukowanych, m. in. źródeł urzędowych i normatywnych (25 tytułów), wydawnictw źródłowych (77), źródeł prasowych (15); Doktorant przeprowadził 4 relacje. W pracy doktorskiej wykorzystano źródła internetowe. Źródła pierwotne zostały uzupełnione przez literaturę (publikacje i prace niepublikowane). Pan mgr M. Kruk dokonał analizy przeprowadzonych badań źródłowych oraz zgromadzonych źródeł. Szkoda, że Autor nie przeprowadził kwerendy źródeł w Składnicach Akt Zarządów Wojewódzkich Szkolnego Związku Sportowego (poza Zieloną Górą) chociażby w siedzibach tzw. starych miast wojewódzkich (przy podziale administracyjnym na 17 województw).

Właściwie zostały omówione i zastosowane metody badawcze. W tekście pracy zostały zamieszczone problemy badawcze. W przypadku publikacji dysertacji doktorskiej sugerowałbym zamieszczenie problemów badawczych w formie pytań. W końcowej części wstępu została ukazana struktura pracy doktorskiej.

Poszczególne rozdziały pracy zostały dość rzetelnie opracowane. Zwraca uwagę sumienne przedstawienie poszczególnych zagadnień zawartych w dysertacji. Rozdział pierwszy pracy zawiera trzy podrozdziały i dotyczy polskich tradycji szkolnego ruchu sportowego do 1945 r. Rozdział interesujący, stanowiący dobre wprowadzenie do kolejnych części pracy.

W drugim rozdziale pracy ukazano odrodzenie i rozwój sportu szkolnego w Polsce po II wojnie światowej, w latach 1945-1957. Rozdział odnosi się do uwarunkowań i rozwoju sportu szkolnego w latach 1945-1953 oraz genezy i działalności Zrzeszenia Sportowego

Szkolnictwa Zawodowego „Zryw” (1953-1957). Autor w sposób przekonujący przedstawił sport szkolny w Polsce w pierwszym okresie po zakończeniu II wojny światowej.

Kolejne rozdziały dotyczą działalności Szkolnego Związku Sportowego w Polsce w latach 1957-1989. W rozdziale trzecim poruszono działalność programową i organizację Szkolnego Związku Sportowego, w tym także Krajowe Zjazdy Szkolnego Związku Sportowego, działalność władz oraz stan organizacyjny Szkolnego Związku Sportowego. Bardzo ważną jest czwarta część dysertacji doktorskiej, podejmująca podstawy kadrowe i materialne oraz finansowanie sportu szkolnego. Ukazano uwarunkowania, możliwości rozwoju sportu szkolnego. Autor ukazał w tym rozdziale także rolę jaką odegrali działacze społeczni na różnych szczeblach sportu szkolnego.

Ostatnie dwa rozdziały – piąty i szósty - zawierają materiał traktujący o działalności w zakresie współzawodnictwa sportowego, a także upowszechniania szeroko rozumianej aktywności fizycznej. Rozdział piąty dotyczy m. in. Ogólnopolskich Igrzysk Młodzieży Szkolnej, Krajowych Mistrzostw Szkolnego Związku Sportowego, Złotów Młodzieży Szkolnej, a także innych imprez ogólnopolskich i regionalnych współzawodnictwa sportowego i pracy na rzecz upowszechniania aktywności fizycznej. Następny rozdział podejmuje problematykę udziału Polaków w światowym systemie sportu szkolnego. Autor ukazał członków Szkolnego Związku Sportowego w reprezentacji Polski, ich udział w Igrzyskach Olimpijskich oraz innych formach współzawodnictwa na szczeblu międzynarodowym.

W zakończeniu Autor nie tylko dokonał podsumowania, ale także podjął próbę oceny przedstawionego zagadnienia. W sposób syntetyczny ukazał działalność Szkolnego Związku Sportowego w latach 1957-1989. W zakończeniu znajdujemy odpowiedzi na problemy badawcze, postawione we wstępie pracy.

Dysertacja doktorska jest właściwie wyposażona w przypisy. Wywody Autora zostały dobrze udokumentowane, co jednocześnie jest walorem dysertacji doktorskiej. Warto zwrócić uwagę, iż w pracy znajduje się znacząca część odsyłaczy – przypisów źródłowych rozszerzonych, które nie tylko obejmują źródło, lecz rozwinięcie powołanych poglądów. Błędem w pracy doktorskiej jest konstrukcja przypisów źródłowych rozszerzonych, bowiem „przypis źródłowy rozszerzony obejmuje samo źródło i cytat lub rozwinięcie powołanych poglądów”. W pracy doktorskiej, Autor najpierw rozwija powołane poglądy, lub je uzupełnia, natomiast następnie podaje źródło. W przypadku ewentualnej publikacji dysertacji

doktorskiej, należy tą kwestię skorygować. Ponadto, w pracy występują przypisy, w których Doktorant nie podaje Autora rozdziału w monografii, tylko Redaktora Naukowego monografii, np. na s.45, znajduje się rozdział A. Pasko nt. Polityczne aspekty organizacji sportu w Polsce w latach 1944-1949, s.274-286. W dysertacji doktorskiej przypis odnosi się tylko do D. Dudka (Redaktora monografii), Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej, Kraków 2009, ss.454.

Elementem niezwykle korzystnym jest zamieszczenie w pracy dość dużej liczby tabel (66). Tabele sprawiają, iż praca jest nie tylko przejrzysta, ale również na ich podstawie łatwiej uzasadniać formułowane twierdzenia i oceny.

Autor dysertacji doktorskiej nie ustrzegł się błędów i potknięć. Przy części tabel brak jest analizy materiału zawartego w tabelach, np. s.67 – tab. 8 i 9; s.70 – tab. 12; s.74 – tab. 15; ss.135-139 – tab. 34; s.144 – tab. 35; s.162 – tab. 42; s.177 – tab. 177. Doktorant stosuje w pracy skróty, bez wcześniejszego ich wyjaśnienia, np. na s.5, 7, 9 i 10. Nie należy stosować jednego skrótu do dwóch nazw, na s.88 i 331 – Szkolne Koło Sportowe i Szkolny Klub Sportowy.

Na s. 34, Autor pisze „Ważne dla przyszłości sportu szkolnego było plenarne posiedzenie Rady Naukowej Wychowania Fizycznego, które miało miejsce w dniu 22 maja 1931 roku (przewodniczył Marszałek RP Józef Piłsudski)”. Trzecie plenarne posiedzenie Rady Naukowej Wychowania Fizycznego (RNWF) odbyło się w 1929 r., natomiast czwarte plenarne posiedzenie RNWF w 1932 r.; Ponadto, sugerowałbym Panu mgr. Markowi Krukowi przestudiowanie wszystkich wystąpień Marszałka Józefa Piłsudskiego podczas posiedzeń plenarnych RNWF w kontekście następującego sformułowania: „Był natomiast zwolennikiem rozrywkowego sposobu traktowania sportu, który nazwał <<sportowaniem>>”. Proszę wykorzystać m. in. następujące prace: D. Dudek, Józef Piłsudski wobec problemów kultury fizycznej (1910-1935), Kraków 2004; E. Małolepszy, Polityka władz II Rzeczypospolitej wobec wychowania fizycznego i sportu na wsi, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Kultura Fizyczna”, 2005; z. VI, s.57-65. Na s.73, Doktorant pisze, „W tym okresie, chociaż zmniejszyła się liczba szkół zawodowych (z 299 983 do 260 891), to jednak procentowo liczba członków Zrzeszenia zwiększyła się”. Liczba szkół zawodowych w Polsce (w latach pięćdziesiątych XX w.) wydaje się być przesadzona.

Bibliografia została sporządzona poprawnie. Została podzielona na dwie części zawierające źródła (źródła pierwotne) i opracowania (źródła wtórne). W zakresie źródeł pierwotnych w pracy znajdują się źródła archiwalne, źródła drukowane, źródła prasowe, źródła internetowe oraz relacje. W ramach źródeł wtórnych występuje dość znaczna liczba publikacji oraz prac niepublikowanych. W sporządzaniu bibliografii, źródła internetowe należałoby przenieść do części pierwszej – do źródeł. Do dysertacji dołączony jest aneks (15 załączników).

Rozprawa doktorska odpowiada wymaganym kryteriom pod względem językowym, a niewielkie potknięcia drukarskie czy drobne uwagi nie mogą przecież decydować o ocenie opracowania. Autor wykazał się dość dobrą znajomością tematyki, umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań oraz prezentacji wyników. Recenzowana praca jest wkładem do stanu wiedzy z zakresu historiografii kultury fizycznej w Polsce w okresie XX w.

Konkludując stwierdzam, że dysertacja doktorska mgra Marka Kruka spełnia wymagania stawiane przez obowiązującą ustawę o stopniach i tytule naukowym, wobec czego wnoszę o dopuszczenie rozprawy do publicznej obrony.

dr hab. prof. nadzw. Eligiusz Małolepszy

Kłomnice 18.06.2018 r.